

Vattenskyddsområden och Macro DB

Vattenskyddsområden ?

- Dricksvattendirektivet: Det krävs vso vid uttag till mer än 50 personer eller vid dricksvattenuttag på mer än 10 m³ per dygn.
- Det skapas nya vso fortfarande, äldre vso omprövas ibland.

Olika typer av vattenskyddsområde

- Grundvatten
- Ytvatten

Vattenskyddsområden – tillståndsplikt?

- För vso inrättade före 2018 är det allmän tillståndsplikt enligt NFS 2015:2
- För vso inrättade fr.om. 1 januari 2018 gäller tillståndsplikt om sådant krav finns i beslutet för det specifika vattenskyddsområdet
- Tillståndsprövningen sköts av kommunerna

Vilka krav finns på vattenkvalitén?

Dricksvatten

< 0,1 µg/l för enskilda substanser

< 0,5 µg/l vid summering av flera substanser

Miljökvalitetsnormer för ytvatten

Det finns några substanser där prövningen samtidigt ska göras mot MKN, och där miljökravet ligger lägre än 0,1 µg/l:

- Bifenox (0,012 µg/l)
- Diflufenikan (0,01 µg/l)
- Metribuzin (0,08 µg/l)
- Metsulfuronmetyl (0,02 µg/l)

Helikopterperspektivet bör användas först!

Hur ser förhållandena i avrinningsområdet ut?

- andel åker i avrinningsområdet?
- vad odlas på åkerarealen? Grödfördelningen...

Exemplet Storån...

Underlag för riskvärdering gällande påverkan av växtskyddsmedel på vattenuttag från Storsjön vid Edsbruk

Bakgrundsfakta – andel åker

Avrinningsområde, total areal: 52 160 ha

Åker, total areal inom avrinningsområdet: 3 700 ha

Andel åker inom området: 7 %

Bakgrundsfakta – andel aktiv åker, med öppen odling

Avrinningsområde, total areal: 52 160 ha

Öppen åker, total areal inom avrinningsområdet: 1 142 ha

Andel öppen åker inom området: 2 %

Identifiering av vattenskyddsområden med låg risk för påverkan av växtskyddsmedel

Rapportens slutsatser

- Utifrån de data som fanns tillgängliga verkar det som om det är möjligt att ta bort kravet på tillståndsprovning gällande kemisk bekämpning inom vattenskyddsområden där andelen åker inom tillrinningsområdet understiger 15 %, utan att riskera ett gott skydd för kvalitén på råvatten till vattenverken.
- Det är relevant att beakta hur ett eventuellt beslut att ta bort behovet av tillståndsprovning i vattenskyddsområden där risken för läckage anses låg skulle lätta på arbetsbördan hos både kommunanställda och markägare.

Ta vara på kunskapen hos CKB!

MACRO-DB

Riskbedömningsverktyg för tillståndsprövning av växtskyddsmedel inom vattenskyddsområden.

Kör MACRO-DB [↗](#)

Jag vill få information om MACRO-DB

Utgångspunkterna vid simulering

- Rotzonsutlakningen på 1 m djup ($\mu\text{g/l}$)
- Spädningseffekter
- Vattnets rörelseriktning, går det till ytvatten och grundvatten?

Macro DB , steg 1 och steg 2

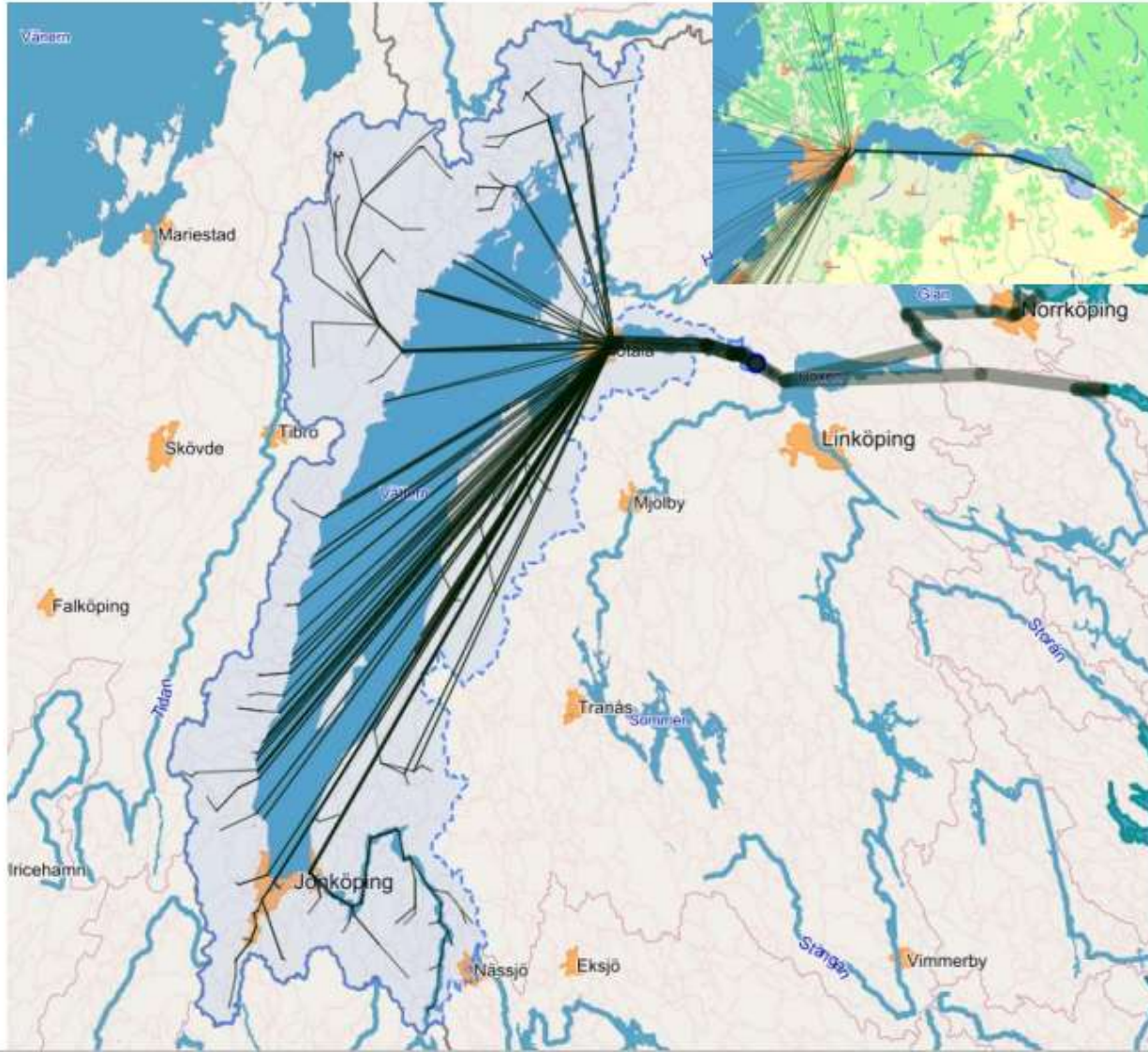
Platsspecifik indata, steg 1 och steg 2

- Klimatzon (temperatur och nederbörd)
- Andel åkermark i avrinningsområdet

Andel åkermark i avrinningsområdet / tillrinningsområdet

Exempel: Utloppet av Ljungssjön

Andel jordbruksmark
för delavrinningsområdet:

~ 41 %

Andel jordbruksmark
för hela avrinningsområdet:

~ 15 %

Total stationskorrigerad vattenföring*: 25 m³/s

Lokal vattenföring*: 0,045 m³/s

Behandlingsspecifik indata, steg 1 och steg 2

- ***Aktiv substans*** och dos (g/ha)
- Behandlingsfrekvens (årsintervall)
- Gröda
- Behandlingstidpunkt (stadie = vår/sommar/höst)

Macro DB, steg 1 – enkel värstafalls riskbedömning

Markförhållanden

- Låg mullhalt
- Jordarten med mest läckagerisk
- All rotzonsutlakning avrinner till aktuell vattentäkt

Macro DB, steg 2 – full riskbedömning

Markförhållanden

- Lokala markförhållanden används
- Rotzonsutlakning fördelas mellan yt- och grundvatten

Macro DB, steg 2 – fullständig riskbedömning

Parametrar för finjustering av riskbedömningen:

- Modermaterial (SGU)
- Textur (ler, sand, silt)
- Mullhalt
- Dräneringsförhållande

Gör dina val och klicka sedan på "kör modellen", då visas resultatrutan till höger. Klicka på rubriken för varje parameter för vägledning.

[Mer information om MACRO-DB](#)

Aktiv substans

Här kan du ange produkt

tribenuronmetyl

=> Beräkna dos av aktiv substans

Dos (g/ha)

7,5

Behandlingsfrekvens

Varje år

Gröda

Höstsäd

Grödans utveckling vid behandling

Vår-sommarbehandling, Huvudskott och två till nio sidoskott utvecklade, BBCH: 20-29

Klimatzon

4: Östgötaslätten

MACRO-DB

Version 5.0

Välj detaljnivå:

Steg 1, enkel värstafalls riskbedömning

Steg 2, full riskbedömning

Andel åkermark i tillrinningsområdet (%)

100

Skyddsobjekt

Ytvattentäkt

Grundvattentäkt

Namn på körning

Valfritt

Beskrivning

Valfritt

Kör modellen

MACRO-DB 5.0 är utvecklat av knoell Germany GmbH i samarbete med CKB och med medfinansiering från Havs- och vattenmyndigheten.

Gör dina val och klicka sedan på "kör modellen", då visas resultatrutorna till höger. Klicka på rubriken för varje parameter för vägledning.

[Mer information om MACRO-DB](#)

Aktiv substans

Här kan du ange produkt

tribenuronmetyl

=> Beräkna dos av aktiv substans

Dos (g/ha)

7,5

Behandlingsfrekvens

Välj

Gröda

Höstsäd

Grödans utveckling vid behandling

Vår-sommarbehandling, Huvudskott och två till nio sidoskott utvecklade, BBCH: 20-29

Klimatzon

4: Östgötaslätten

MACRO-DB

Version 5.0

Välj detaljnivå:

- Steg 1, enkel värstafalls riskbedömning
 Steg 2, full riskbedömning

Modermaterial (kvartärgeologi)

Ler-silt

Texturklass

Finkorning (klass 4, 5)

Mullhaltsklass

Låg (mullfattig eller något mullhaltig; <3%)

Dränerad

Andel åkermark i tillrinningsområdet (%)

100

Skyddsobjekt

- Ytvattentäkt
 Grundvattentäkt

Namn på körning

Valfritt

Beskrivning

Valfritt

 Kör modellen

Modermaterial (kvartärgeologi)

Välj

Älv- och svämsediment
Organisk jordart
Ler-silt
Isälvs sediment
Grovsilt-finsand, sand eller grus
Morän, moränlera eller lerig morän
Berg

Texturklass

Välj

Grovkornig (klass 1)
Grov-Medium (klass 2a)
Fin-Medium (klass 2b)
Medium-finkornig (klass 3)
Finkorning (klass 4, 5)

Mullhaltsklass

Välj

Låg (mullfattig eller något mullhaltig; <3%)
Medium (måttlig mullhaltig; >=3 till <6%)
Hög (mullrik, mycket mullrik eller mineralblandad mulljord; >=6%)

Macro DB, simuleringsresultaten

- Svar i form av en beräknad medelhalt i $\mu\text{g/l}$ i vattentäkten.
- Simuleringsresultatet utgår från att all åkermark har behandlats med den aktuella substansen, enligt angiven behandlingsfrekvens.
- Svaret behöver tolkas i relation till den praktiska användningen!!!

Exemplet Bentazon, Ljung vso

- Simulerad halt vid årlig användning i ärt/böna/frövall: 0,42 µg/l
- Areal med ärt/böna/frövall utgör 5 % av total åkerareal
- Justerad halt enligt grödfördelningen: $0,42 \times 0,05 = \mathbf{0,02 \mu g/l}$

Det går även att räkna på fastläggning o nedbrytning i ytvattensystem, vilket simuleringen i MacroDB inte omfattar...

...det kan behöva användas i relation till MKN-kraven...

CKB har modeller...

Gemensam produktlista eller sin egen lista?

Gemensam lista inom Ljungs vso... flera tusen hektar åker...

... ger möjlighet att ansöka för fler produkter/grödor och därmed få större flexibilitet i odlingen under beslutstiden...

Justering för grödfördelning

Ler-silt	Morän	Silt-sand	Isälvsediment
----------	-------	-----------	---------------

Ärter o	Basagran SG	4115	Bentazon	0,6	kg	516,00	11 - 18	1	1	0,34	0,36	0,01	0,00	0,01
Åkerböna	Centium 36 CS	4778	Klomazon	0,25	l	90,00	00 - 07	1	1	0,04				
	Corum	5631	Imazamox	1,25	l	28,00	12 - 39	1	1	0,03				
			Bentazon	1,25	l	598,00	12 - 39	1	1	0,60	0,42	0,01	0,00	0,01
	Fenix	5288	Aklonifen	0,9	l	540,00	Före applikation	1	1	0,00				
	Lentagran WP	5818	Pyridat	1,0	kg	450,00	13 - 16	1	1	0,01	Endast i ärter			
	Lentagran WP	5214	Pyridat	1,0	kg	450,00	13 - 16	1	1	0,01	Användningsförbud 2024-08-01, endast i			
gräs-	Agil	5232	Propakizafop	1,5	l	150,00	< 59	1	1	0,01				
ogräs	Focus Ultra	5328	Cykloxidim	5,0	l	500,00	12 - 39	1	1	0,07				
	Leopard	5624	Kizalofop-P-etyl	2,5	l	125,00	12 - 39	1	1	0,01				
	Select Plus	5293	Kletodim	1,0	l	120,00	12 - 39	1	1	0,03				
	Targa Super	5547	Kizalofop-P-etyl	3,0	l	150,00	11 - 39	1	1	0,01				
	Zetrola	5232	Propakizafop	1,5	l	150,00	< 59	1	1	0,01	Identisk med Agil			

Bentazon
 Justerat resultat:
 $0,42 \times 0,05 = 0,02 \mu\text{g/l}$
 pga ärt/böna/frövall = 5 % av åkerarealen.

Varför grödfördelning i stället för årsintervall mellan behandlingar?

Målet är att slippa restriktioner på skiftesnivå, för att få en så enkel administration som möjligt...

Justering för grödfördelning skulle kunna fungera att använda även på en enskild gård, med en helt egen produktlista...

Stort behov av proaktivt dialogarbete inför ansökningar om tillstånd!

Rimliga urval av indata för simulering

- Antal jordarter (särskilt vid stora ytvattentäckter)
- Antal tidpunkter för behandling

Villkorens utformning

- Relaterat till indata vid simulering (t.ex. stadie o användningsfrekvens)
- Produktnamn kontra aktiva substanser
- Beslutstiden (antal år)

När har vi simulerat nog i Ljungs vso?

- Stor spädning ger gott skydd mot för höga halter i råvatten
- Nedbrytning och fastläggning i stora ytvattensystem ger skydd utöver beräkningen i MacroDB
- Inga fynd i råvattnet

Vättern – ett specialfall - i Östergötland

- Andel åkermark i Vätterns avrinningsområde är ca 10 %, varav drygt halva åkerarealen utgörs av öppen växtodling.
- Vattenskyddsområdet omfattar endast 50 m mot sjö och vattendrag, och utgör bara ca 2,8 % av den åkermark som avrinner mot Vättern.
- Proaktiv dialog med länsstyrelsen i Linköping och kommunerna Ödeshög (Mjölby), Motala och Vadstena har lett till att ansökningarna 2022 inte behövde omfatta någon produktlista. Övriga kommuner runt Vättern kräver fortfarande produktlista.

Uppmaning till oss alla

Låt oss samarbeta i syfte att skapa effektiv hantering av riskbedömningen och motverka administrativt krångel som saknar miljönytta!